

Institucinė rizika vaiko apsaugos srityje: specialistų galimybės ją suvaldyti¹

Ilona Tamutienė, Vaida Auglytė

Vytauto Didžiojo universitetas
S. Daukanto g. 28, LT-44246 Kaunas

crossref <http://dx.doi.org/10.5755/j01.ppa.17.3.21953>

Anotacija. Straipsnyje dėmesys skiriamas institucinės rizikos veiksniams, susijusiems su vaiko teisių apsaugos specialistų galimybėmis apsaugoti nepriežiūrą ir smurtą patyrusius vaikus. Straipsnio tikslas – atskleisti vaiko teisių apsaugos sistemoje egzistuojančias struktūrines grėsmes, sudarančias prielaidas institucinės rizikos raiškai. Taikytas pusiau struktūruoto kokybinio interviu metodas. 2018 m. kovo–balandžio mėn. atlikta 10 interviu su vaiko teisių apsaugos specialistais (VTAS). Remiantis turinio analizės metodu, nustatyta, kad paslaugų šeimai įvairovės (kompleksinės pagalbos šeimai) modelis vaiko apsaugos srityje yra deklaruojamo pobūdžio dėl paslaugų, atitinkančių vaikų ir šeimų poreikius, trūkumo ir prasto prieinamumo ir kokybės, ypač kaimiškose vietovės. Tyrimo duomenys išryškino tarpžinybinio bendradarbiavimo vaiko apsaugoje spragas: socialinio darbo orientaciją į kontrolę, sveikatos priežiūros, ypač pediatrijos ir priklausomybių ligų gydymo indėlio į vaiko apsaugą menkumą ir skirtingų žinybų tendenciją visą atsakomybę už vaiko apsaugą skirti VTAS. Žvelgiant į vaiko teisių apsaugos tarnybų vidų, išskirta, kad, be institucinės rizikos, ne visada metodiniai veiksniai atitinka VTAS kasdienėse praktikoje esančių problemų sprendimus, kvalifikacijai kelti organizuojami mokymai nesutelkti spręsti problemas, trūksta žmogiškųjų išteklių, dideli VTAS darbo krūviai, maži atlyginimai, trūksta darbo metodų, prastai valdomas darbinis stresas. Vykstančios vaiko teisių apsaugos reformos kontekste rekomenduojama šalinti institucinės rizikos grėsmes, ypač kuriant trūkstamas paslaugas ir stiprinant egzistuojančias, gerinant tarpžinybinį bendradarbiavimą vaiko apsaugos srityje.

Raktažodžiai: vaiko apsauga, institucinė rizika, artimi biurokratai, diskrecija.

Keywords: child protection, institutional risk, street-level bureaucrats, discretion.

¹ Tyrimas atliktas vykdant Vytauto Didžiojo universiteto klasterio „Europos viešoji erdvė: politika, komunikacija, diskursas“ mokslinį projektą „Vaikų gerovės politikos įgyvendinimo veiksmingumo vertinimas“, Nr. VAG-S-08-04/01. Straipsnio autorės dėkoja VTAS specialistams, dalyvavusiems tyrime.

Įvadas

Smurtas prieš vaikus yra gili socialinė problema, kuri paveikia vaiko vystymąsi ir palieka pasekmių visą jo gyvenimą (Schilling, Zolotor, 2018; Esser et al., 2016; Raitasalo et al 2015; Velleman, Templeton, 2016; Freisthler, Holmes, Wolf, 2014). Tyrimai atskleidžia kompleksines smurto priežastis (Gelles, 2017). Smurtas prieš vaikus yra ne tik socialinė, medicininė, bet ir teisinė problema. Nors jis yra draudžiamas, tačiau smurtautojui apkaltinti reikalingi svarūs įrodymai. Tokiam kompleksiniam smurto formų, priežasčių, pasekmių laukui reikia ir kompleksinės apsaugos, į kurią įsitraukia skirtingų sričių specialistai. Problemai spręsti reikalingi žmogiškieji ir materialiniai išteklių, tinkamai sustyguota institucinė sistema, gebanti veiksmingai reaguoti į smurto prieš vaikus pranešimus, ištirti atvejus ir taikyti intervencijos (apsaugos) priemonės, įvertinti jų efektyvumą. Jeigu vaiko apsaugos sistema nėra subalansuota (pavyzdžiui, per dideli specialistų darbo krūviai, žema jų kvalifikacija, skiriami nepakankami išteklių, numatytos ydingos apsaugos priemonės), kyla pavojus, kad vaikai nebus tinkamai apsaugoti. Tai vadinama institucine rizika (Munro, 2009; Rothstein, Huber, Gaskell, 2006) arba sistemos prievarta (Tamutienė, 2004).

Kadangi Lietuvoje vaiko apsaugos veiksmingumo problema yra itin aktuali (Tamutienė, 2018, Muižnieks, 2016), todėl labai svarbu ištirti veiksnius, kurie turi įtakos prastiems šiems politikos rezultatams. Šio *straipsnio objektu* pasirinkta institucinė rizika vaiko apsaugoje. Straipsnyje dėmesys skiriamas institucinės rizikos veiksniams, kurie susiję su vaiko teisių apsaugos specialistų galimybėmis apsaugoti smurtą patyrusius vaikus. Tamutienė ir Auglytė (2018) atskleidė, kad vaiko teisių apsaugos specialistai Lietuvoje patiria didelį šeimų, su kuriomis dirba, politikų, žiniasklaidos ir visuomenės spaudimą. Toks spaudimas yra vienas iš veiksnių, sudarančių sąlygas institucinei rizikai atsirasti. Tačiau greta išorinio spaudimo, vaiko teisių apsaugos specialistai (toliau – VTAS) susiduria su apsaugos sistemoje esančiais trukdžiais, kurie sudaro prielaidas institucinei rizikai. Šio *straipsnio tikslas* – atskleisti vaiko teisių apsaugos sistemoje egzistuojančias struktūrines grėsmes, sudarančias prielaidas institucinės rizikos raiškai. Tikslui realizuoti numatyti šie uždaviniai: atskleisti, kokie rizikos veiksniai kyla pasirinkus socialinės politikos kryptį; identifikuoti rizikas, susijusias su VTAS darbo organizavimu, ir rizikas, susijusias su VTAS galimybėmis. Straipsnis remiasi *kokybiniu tyrimo metodu*, kuris analizuojamas teorinės priegios poskyryje.

Vaiko apsaugos socialinės ir institucinės rizikos teorinė prieiga

Artimos biurokratijos teorinė prieiga, papildyta socialinės ir institucinės rizikos sąvokomis (Munro, 2009), leidžiančiomis struktūriškai įsigilinti į VTAS patirtis, yra šio tyrimo analitinis modelis. Artimos biurokratijos teorinėje koncepcijoje akcentuojama, kad politikos įgyvendinimo proceso metu artimieji biurokratai, veikdami savo aplinkoje, gali pertvarkyti nacionalinę vaiko apsaugos politiką (Marinnetto, 2011). Ši teorinė prieiga leidžia atskleisti, kaip transformacija vyksta ir

dėl kokių priežasčių. Artimieji biurokratai, t. y. viešojo sektoriaus darbuotojai, akis į akį susiduriantys su paslaugų gavėjais (analizuojamu atveju VTAS), turi ne tik pasiekti politikos tikslus, bet ir pasinaudoti savo asmeniniais gebėjimais atliepiant ypatingus ir individualius klientų poreikius (Lipsky, 2010). Pasitelkdami savo profesinę autonomiją, taktikas ir strategijas, VTAS kontroliuoja situaciją ir aptarnauja klientus siekdami sutaupyti kuo daugiau laiko išteklių, įveikti kasdienius darbe kylančius iššūkius. Pagal nustatytas taisykles, atlikdami savo funkcijas, VTAS savo veiklos lauke lanksčiai taiko diskreciją (savarankišką sprendimo laisvę). Diskreciją jie gali taikyti ne tik dėl teigiamų paskatų (klientų poreikių užtikrinimo), bet ir dėl asmeninių tikslų tenkinimo (klientų kontrolė ir manipuliavimas, poreikis aptarnauti daug klientų su ribotais ištekliais) (Lipsky, 1980, 2010).

Remiantis rizikos valdymo teorija, skiriamos socialinė ir institucinė rizikos formos (Rothstein, Huber, Gaskell, 2006). Autoriai socialinę riziką apibrėžia kaip riziką visuomenės nariams, o nagrinėjamoju atveju tai būtų smurto ar jo prielaidų sąlygota baimė ir susirūpinimas, kad vaikai gali būti sužaloti ar net nužudyti (Munro, 2009). Kaip teigia autoriai (Rothstein, Huber, Gaskell (2006) ir Munro (2010)), institucijos yra įpareigosos valdyti socialinę riziką. Rizika ir netikrumas yra neatsiejami vaiko apsaugos bruožai, išliekantys valdant socialinę riziką. Pasak Munro (2010), socialinės rizikos panaikinti neįmanoma, tačiau ją sumažinti yra realus uždavinys.

Socialinė rizika, pasireiškianti spaudimu iš organizacijos išorės (klientai, žiniasklaida, politikai ir kt.), gerokai apsunkina vaiko apsaugą. Kai VTAS veiksenos lauke yra mažai galimybių pasiekti veiksmingų rezultatų, Munro (2009) kalba apie institucinę riziką. Vaiko apsaugos srityje dirbantys asmenys patiria daug sunkumų, yra spaudžiami taisyklių, procedūrų, veikiami ribotų išteklių ir struktūrinių suvaržymų. Munro (2010) teigia, kad padidėjus formalizavimui, taikant standartizuotas procedūras, iš esmės pasikeitė individualus darbuotojų veiklos stilius ir sumažėjo jų diskrecija pereinant nuo darbo su vaiku ir šeima prie darbo su taisyklėmis, dėl ko didėja institucinė rizika vaiko apsaugos srityje.

Tyrimo metodas. Šio tyrimo dalyviai – 10 ekspertų, dirbančių vaiko teisių apsaugos skyrių specialistais ir turinčių ne mažesnę negu 1 metų darbo patirtį. Informantų amžius – nuo 26 m. iki 64 m. Darbo patirtis – nuo 1 m. iki 24 m. Autorė Auglytė 2018 m. kovo–balandžio mėn. atliko pusiau struktūruotus kokybinius interviu. Gauti duomenys analizuoti turinio analizės metodu. Pagrindinės analizės kategorijos sutampa su tyrimo modelio struktūriniais elementais, pagal kurių tematiką iš duomenų išskirtos reikšmingos subkategorijos. Atliekant tyrimą buvo laikomasi tyrimo etikos principų. Siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių anonimiškumą, informantams suteikti kodai nuo E1 iki E10. Šio tyrimo išsamesnis aprašymas pateiktas Tamutienės ir Auglytės straipsnyje (2018).

Tyrimo apribojimai. Pirmasis yra susijęs su tyrimo metodologija, dėl kurios gautų rezultatų negalima traktuoti apibendrintai. Antrasis apribojimas yra susijęs su tyrimo laiku, kuris sutapo su vaiko apsaugos reformos išvakarėmis, tad dėl to tyrimo

dalyviai jautėsi nieko nežinantys. Tai iš dalies galėjo lemti centrinės institucijos vaidmens kritiškesnį vertinimą.

VTAS darbo specifikos kontekstas

Vaiko teisių ir interesų apsauga instituciniu požiūriu yra kompleksinė, reikalaujanti įvairių institucijų ir organizacijų indėlių. Dėl skirtingo žinybinio pavaldumo ir skirtingų požiūrių vaiko apsauga nuo nepriežiūros ir kitų smurto formų tampa gana sudėtinga. Esminė vaiko apsaugos institucija yra vaiko teisių apsaugos skyriai, kurie atliekant tyrimą buvo pavaldūs savivaldybėms, o nuo 2018 m. liepos 1 d. jau yra tapę valstybiniais. Pasikeitus skyrių pavaldumui vaiko apsaugos tikslai nepakito, nors reforma įdiegė naujus vaiko apsaugos standartus (Lietuvos Respublikos vaiko, 2017). Kadangi kai kurie veiksmingą vaiko apsaugą ribojantys veiksniai su nauja reforma visiškai arba iš dalies buvo nesusiję, šio tyrimo rezultatai ir toliau išlieka aktualūs.

Nuo pasirinktos socialinės politikos krypties, kurios dalis yra vaiko teisių apsauga, tiesiogiai priklauso VTAS darbo specifika. Lietuvoje pripažįstama, kad geriausia vieta vaikui augti yra šeima, todėl akcentuojamas darbas su šeimomis, kuris praktikoje neduoda veiksmingų rezultatų (Tamutienė, Jogaitė, 2018; Tamutienė, 2018). Tą patvirtina ir šio tyrimo dalyviai, pabrėžę, jog egzistuoja pavieniai atvejai, kai iš tiesų išnyksta priežastys, dėl kurių šeima buvo įtraukta į riziką: „10 metų apie šeimą eina viena ir ta pati informacija, o pasibaigia kaip maldoj – ir toliau bus teikiama šeimai paslauga, ir tas varo į neviltį.“ (E2)

Įsigilinus į VTAS darbo specifika, galima išvelgti iš esmės keletą vienas su kitu susijusių veiksnių. Pirma, jų funkcijos įsišaknijusios vertinant riziką, atstovaujant vaiko interesams, bendradarbiaujant institucijoms. Antra, jiems suteikta diskrecija (sprendimų priėmimo laisvė) susiduria ne tik su teisės aktais, bet ir su specialisto profesionalumu ir išorinėje aplinkoje esančiomis paslaugomis: sveikatos priežiūra ir rehabilitacija, psichologinių, socialinių paslaugų šeimomis ir vaikais, įskaitant ir globėjų šeimas ir kitas vaiko apsaugai reikalingas galimybes. Kad ir koks profesionalus būtų VTAS specialistas, jis nėra sveikatos priežiūros specialistas, psichologas, socialinis darbuotojas, globėjas ar teisėjas. Tačiau VTAS vaidmuo itin svarbus paimant vaiką iš nesaugios jam aplinkos, sprendžiant teisėtų vaiko globėjų klausimą, atstovaujant vaiko interesams. Kaip atskleidė tyrimo dalyviai, savo praktinėje veikloje jie susiduria su visuomenės sąmoningumo stygiumi ir jų darbo specifikos nesupratimu, tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumu, kitų žinybų abejingumu, nepasitikėjimu jų darbu ir kitais neigiamais veiksniais, apsunkinančiais jų kasdienės darbo praktikas (Tamutienė, Auglytė, 2018). Vaiko, patiriančio nepriežiūrą ir kitas smurto formas, apsauga tiesiogiai orientuojama į VTAS, o šeimos – į socialinės paramos ir paslaugų sektorių. Iš esmės toks orientavimasis nėra neigiamas, nes vaiko apsaugos skyriai yra esminė vaiko apsaugos institucija, tačiau silpnas tarpinstitucinis bendradarbiavimas, ypač kai yra veikama žinybiškai, neįdedant indėlio į vaiko apsaugą, gali sustiprinti institucinę riziką.

Paslaugų prieinamumo, kokybės ir tarpžinybinio bendradarbiavimo problemos

Be institucinės rizikos vaiko apsaugos, tyrimo dalyviai skiria išorinius trukdžius (žr. 1 lentelę). Kasdienes jų pastangas ginant vaiko interesus apsunkina kitų institucijų abejingumas, tarpusavio bendradarbiavimo stoka, užkertančios kelią problemos identifikuoti dar ankstyvoje jos stadijoje, pasirodant pirmiesiems žalos vaikui požymiams. Dėl šios priežasties VTAS darbas daugiausia skirtas šalinti esamas pasekmes, kai žala vaikui jau padaryta. Nors yra sukurtos rekomendacijos apie tai, jog visi pastebėję vaikui daromą žalą kuo greičiau apie tai praneštų VTAS, tačiau daugelis įstaigų nelinkusios to daryti ir informaciją suteikia tik tada, kai į juos kreipiamasi su konkrečiu paklausimu: „Pateikus užklausą, jie jau pateikia tą atsakymą, bet patys dar nesiima iniciatyvos.“ (E6) Toks vėluojantis problemos identifikavimas sąlygoja savalaikių paslaugų neprieinamumą.

Lietuvoje pasirinktas vaiko apsaugos sistemos modelis VTAS kelia iššūkius apsaugant vaikus kasdienėse situacijose. Nors pagrindinis šio modelio bruožas apima paslaugų šeimai įvairovę, tačiau, pasak tyrimo dalyvių, jų trūksta ne tik joms, bet ir vaikams. Viešas kalbėjimas apie tai, jog paslaugų yra gana daug ir įvairių, – tai deklaruojami lozungai, o ne faktais paremta tikrovė. Kitaip tariant, savivaldybės teikia paslaugas, kurios, viena vertus, yra ne visiems prieinamos, kita vertus, neatitinka individualių klientų poreikių (dažniausiai apsiribojama bendrosiomis socialinėmis paslaugomis: aprūpinimu maistu, drabužiais, taip pat higienos paslaugomis, tarpininkavimu, konsultavimu ir kt.).

Paslaugų prieinamumo problema yra aštresnė rajonuose, tad suteikti reikiamas paslaugas problemų turinčioms šeimoms yra labai sudėtinga. Paslaugų prieinamumo problema tampa ne tik netolygus paslaugų teikėjų tinklas, bet ir šeimų skurdas, dėl kurio jos neturi lėšų pasiekti paslaugų teikėjų. Praktikoje iškyla tokie buitiniai galimybes apribojantys klausimai, kaip atvežti šeimas ar kaip suorganizuoti šeimų atvykimą iki paslaugų teikėjų. Dėl prieinamumo prie paslaugų ir specializuotų paslaugų trūkumo VTAS tekdavo susidurti su beviltiškėmis situacijomis, kurias apibūdina šis interviu fragmentas: „Baisiausia, kai neturi kur pasiūsti žmogaus, čia baisiausia. Tu pats užsisuki tame rate, pats asmeniškai jam negali padėti, supranti, kad jam reikia iš kelių institucijų pagalbos, bet nėra tinklo.“ (E1)

VTAS akcentuoja, kad šeimos ir vaikai turi gauti jų poreikius atitinkančią pagalbą, o ne tik pokalbius ir kontrolę. Pasak VTAS, jų darbą labai apsunkina dabartinė į kontrolę ir priežiūrą sutelkta „pagalba“ šeimai: „Reikia teisingai sumodeliuoti pagalbą šeimai, turi žinoti tą problemą, o ją sužinoti padėti gali tik artima šeimos aplinka. Negalima apsiriboti tik pokalbiu su tėvais, reikia ne kontroliuoti šeimą, o dirbti šeimoje.“ (E2) Nusistovėjusi ir tikriausiai naujos reformos sustiprinta šeimų priežiūra ir kontrolė sunkiai pradės kurti naują darbo su šeimomis tradiciją, t. y. nuo kontrolės ir streso didinimo pereiti prie streso mažinimo ir šeimos sustiprinimo. Vaiko teisių apsaugos reforma vaikų nepriežiūros problemą sprendžia ne tik didindama kontrolę, bet ir naudodama sankcijas – paimdama vaiką iš šeimos. Tėvų piktybiškas nenoras rūpintis vaikais privalo turėti pasekmių, tačiau

priklausomybių ligų, psichikos sutrikimų, kurių gydymas pasižymi remisijomis ir ligos paūmėjimais, nereikėtų painioti su tėvų nenoru keistis.

Esant elgesio ir psichikos problemų turinčių vaikų apsaugai dėl specializuotų paslaugų trūkumo, netvaraus ryšio tarp stacionarių ir ambulatorinių paslaugų, didėja institucinė vaiko apsaugos rizika. Tai viena iš daugelis problemų turinčių sričių, kurioje nepakanka tik vaiko drausminimo, reikia terapinės pagalbos. Sveikatos priežiūros sistema turėtų užtikrinti stacionarių ir ambulatorinių paslaugų tęstinumą, o esant rizikai, kad tėvai nepakankamai pasirūpins vaiku, turėtų informuoti VTAS, nurodydama išsamias aplinkybes, ambulatorinės įstaigos, į kurią nukreipiamas pacientas, kontaktus. Tačiau esant abejingiems vaiko apsaugai, skiriant atskirų žinybų atsakomybę už vaiko apsaugą tik VTAS, išties sunkiau pasiekti veiksmingus rezultatus ir padidinti darbo krūvį. Tai rodo ši tyrimo dalyvės patirtis: „Kada jie man parašo, kad reikia užtikrinti paslaugų tęstinumą, jie net nesiteikia persiūsti, nors jie mato, ar tas vaikas prisirašęs prie kažkokio psichikos centro ar ne, ir jie net neinformuoja tos įstaigos, kur apskritai jis prisirašęs gydymo įstaigoj. Jis net nesivargina tą daryti, o jau pas mus tada prasideda paieškų kontora, rašom ligonių kasoms ir klausiam, kur tas vaikas išvis prisirašęs ir ar prisirašęs prie psichikos centro. Ir tie popieriai prapuola kažkur, jie mums parašė, rankas nusivalė. Tai va čia toks mūsų bendradarbiavimas... čia pagalba vaikui.“ (E1)

Turint galimybę nukreipti šeimas pas paslaugų teikėjus, situaciją apsunkina organizacinio prieinamumo problemos – ilgos laukimo eilės. Kaip teigė VTAS, paėmus vaiką iš šeimos dėl girtavimo, „jai duodami įpareigojimai, pavyzdžiui, užsiregistruoti pozityvios tėvystės kursuose, priklausomybės ligų centre, pas psichologą. Kalbant apie tai, kad mes per mėnesį turim matyti, koks yra progresas šeimoje, ar jie viską vykdo, tai realiai jie gali tik užpildyti, užsiregistruoti ir, tarkim, gauti paslaugas po mėnesio ar po dviejų. Kyla klausimas, kur tas vaikas turėtų būti ir ar turėtų nukentėti vaiko interesai, kad mes, kaip valstybė, negalim duoti paslaugų šeimai?“ (E6). Reformos kontekste paslaugų poreikis tik didės. Žinant priklausomybių problemą ir jos dinamiką gydymo ir reabilitacijos kontekste, akivaizdu, kad reforma, skirta priklausomybių problemas turinčių tėvų ir vaikų paslaugų poreikiams, tik paviršutinė, nes narkologinės ir psichikos sveikatos priežiūros paslaugos nebuvo reikšmingai sustiprintos, tad ir toliau išlieka šių paslaugų prieinamumo problemos.

Vertindami tarpinstitucinio bendradarbiavimo tarp atskirų žinybų įtaką vaiko apsaugai, tyrimo dalyviai akcentavo, kad labiausiai trūksta pagalbos iš gydymo įstaigų ir jose dirbančių medikų, kurie kartais net piktybiškai nėra linkę padėti specialistams, siekiantiems apsaugoti vaikus ir užtikrinti jų interesus: „...ypač medikai <...> aš nuvežiau žinodama to gydytojo poziciją, kad jis piktybiškai neguldo vaikų ištyrimui“ (E1); „medikai nepraneša to iš karto, dar vis nepraneša“ (E6); „vaikui esant gydymo įstaigoje, tuo laikotarpiu jokia psichologinė pagalba nėra teikiama“ (E3). Tarpinstitucinio bendradarbiavimo problemos sąlygoja nesėkmes vaiko apsaugos politikoje, nes perteklinė hierarchija tarp darbuotojų užkertą kelią bendradarbiavimo planavimui ir operatyviam informacijos keitimuisi. Šią problemą

sveikatos priežiūroje iliustruoja praktinis atvejis iš VTAS patirties:

„X Klinikų priėmimo skyriuje buvo paguldytas vaikas, namuose vyko intensyvios muštinės, girtavimas naktį, vaikas atvežtas girtas, su supjaustytom rankom ir šlaunim... Mums atvykus į X Klinikas ir prašant vaiką paguldyti ištyrimui, nes tiek man naktį, kai skambino policija, aš su ja kalbėjau, vaikui šokas, nieko nekalba ir su juo negalima susikalbėti, tiek man nuvažiavus iš ryto gydytojas psichiatras X konstatavo, kad vaikas nekalba visiškai. Ir gydytojas lengva ranka, skyriaus vedėjas pasako, aš neguldysiu ištyrimui, nes nematau reikalo, jo būseną stabili.“ (E1).

Kaip galima suprasti iš pateikto interviu fragmento, VTAS specialistui paliekama pačiam nuspręsti, ką šioje situacijoje daryti toliau, kokių veiksmų imtis. Norėdamas „išreikalauti“ paslaugą, jis parašė oficialų raštą, prašydamas iširti vaiką ir rekomenduoti, kokią pagalbą toliau suteikti. Tačiau gydytojas elgėsi apatiškai, nesiėmė atitinkamų veiksmų, tad VTAS specialistas privalėjo kreiptis į prokuratūrą ir pasiekti, jog būtų parašytos rekomendacijos.

1 lentelė. Vidinės ir išorinės institucinės rizikos vaiko apsaugai

Vidiniai organizaciniai trukdžiai	
Dideli darbo krūviai	„Darbų apimtis yra siaubinga, nes jeigu nueisit į kabinetus, stovi krūvos bylų ir viena kitą veja, šiai dienai yra paskaičiuota, kad VTAS darbuotojai atlieka po 47 funkcijas kas dieną, t. y. krūviai dideli, taip negali žmonės dirbti efektyviai, kada tiek daug įvairių klausimų vienu metu spręsti ir turėti omeny, kada tiek daug dokumentų vienu metu pildyti ir dar su žmonėm bendrauti, ir dar į smurtą reaguoti, ir dar vaikus paimti, čia tiesiog neįmanomi krūviai.“ (E3), (E1), (E5), (E7), (E8), (E9), (E10)
Maži atlyginimai	„Mažas atlyginimas<...>“ (E1), (E5), (E7), (E10)
Žmogiškųjų išteklių ir adekvacijos kvalifikacijos kėlimo stoka	„Žmogiškaisiais ištekliais nestiprinama ir toliau ta žemiausioji grandis, praktikai“ (E2); „darbuotojų mokymų trūkumas“ (E6); „tai kartais nuvykus į tuos mokymus, tu matai, kad tu turi daugiau žinių negu tas, kuris tave apmoko“ (E4), (E5), (E6).
Darbo metodų ir konsultavimo stoka	„Darbo metodai, tie procedūrų rinkiniai, instrumentas, kuris padėtų priimti sprendimą ar paimti vaiką iš šeimos, jo irgi reikia (E3), (E5), (E7), „aiškiai surašytos tvarkos trūkumas“ (E6).
Išoriniai trukdžiai	
Paslaugų stoka	„Paslaugos tai tikrai yra ekstra, tai yra baisiausia, kai neturi kur žmogų pasiųsti“ (E1); „asmeniškai tai labiausiai trukdo paslaugų trūkumas šeimoms ir vaikams (E3), (E5), (E7), (E10).
Egzistuojančių paslaugų kokybės problema, orientacija į kontrolę	„ne kontroliuoti šeimą, o dirbti šeimoje reikia“ (E2); „specialistai (socialiniai darbuotojai dirba neatsakingai (ne visi), bet yra daug tokių, kurie nori sėdėti kabinete...“ (E7).
Tarpžinybinio bendradarbiavimo spragos	„Medikai nepraneša to iš karto, dar vis nepraneša“ (E6); „gydymo įstaigoje vaikui jokia psichologinė pagalba nėra teikiama“ (E3); „mokyklos jau pradeda pranešinėti apie nepriežiūrą, apie smurtą, tai medikai dar linę tą nutylėti“ (E6).

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis kokybinio tyrimo duomenimis.

VTAS bendradarbiavimo su sveikatos priežiūros specialistais patirtis rodo, kad Lietuvos sveikatos priežiūros sistema ignoruoja visuomenės sveikatos problemas, neturi tinkamų priemonių smurto ir psichikos sutrikimų prevencijai, vertinimui, gydymui, rehabilitacijai, kartu nepateikia svaraus indėlio į socialinės rizikos valdymą vaiko apsaugos srityje. Rengiant sveikatos priežiūros specialistus, ypač vaikų srityje,

turėtų atsirasti kursas, supažindinantis su vaiko apsaugos specifika, smurto atpažinimu ir intervencijomis, mediko vaidmeniu vaiko apsaugos procesuose. Akivaizdu, kad pediatrų, vaikų psichologų institutai Lietuvoje turi būti visokeriopai stiprinami. Pediatrų ir psichologų indėlis apsaugant vaikus nuo nepriežiūros ir kitų smurto formų užsienio šalyse itin reikšmingas. Nacionalinės ir tarptautinės pediatrų ir psichologų asociacijos ne tik kelia smurto prieš vaikus problemą, bet ir tobulina atpažinimo, intervencijų metodus, reikšmingai veikia politikos formavimo ir įgyvendinimo procesus (American Academy of pediatrics, 2018; American Psychological association, 2018; International Society for Social Pediatrics and Child Health, 2018).

Nors jau daugelį metų viešai skelbiami duomenys, kad pagrindine įrašymo į socialinės rizikos šeimų apskaitą priežastimi tampa tėvų piktnaudžiavimas alkoholiu, tačiau nacionalinio lygmens vaiko teisių institucija, priklausomybių, psichikos sveikatos priežiūros, socialinis sektorius apie bendrai galimas išspręsti problemas nediskutuoja ir nesukuria bendradarbiavimo, kuris leistų pasiekti sinerginį efektą vaiko apsaugos srityje, psichikos sveikatos ir socialinėje priežiūroje. Pažangesnės šalys su piktnaudžiavimu alkoholiu susietą žalą pripažįsta, stengiasi įvairiais būdais ją valdyti. Pavyzdžiui, pasirašant protokolą tarp priklausomybių gydymo ir vaiko apsaugos, siekiant, kad skirtingo pavaldumo ir skirtingos žinybos suprastų viena kitos darbo specifiką ir dirbtų bendram vaiko apsaugos labui (Victorian Government, 2002). Jungtinė Karalystė atnaujina Alkoholio strategiją, kurioje nepakankamas dėmesys buvo skirtas visų šeimos narių sveikatai, o tarp priemonių priklausomybių gydymo metodiniame vadove atsiranda vietos ir piktnaudžiaujančio asmens artimiesiems, besirūpinantiesiems priklausomu asmeniu, tarp kurių net 23 proc. vaikų (Alcohol and Families Alliance, 2018). Tokios priemonės itin reikšmingai prisideda prie praktinių problemų pagal realius sprendimų poreikius.

Dideli darbo krūviai ir biurokratija

Kaip parodė surinktų tyrimo duomenų analizė, gana dažnu atveju VTAS vaiko apsaugą komplikuoja ne tik išoriniai trukdžiai, susiję su kitų institucijų abejingumu, bet ir vidiniai organizaciniai veiksniai: dideli darbo krūviai, profesionalumo stoka, maži atlyginimai (žr. lentelę).

Žvelgiant į vidinius organizacinius trukdžius, prisidedančius prie institucinės rizikos, kad vaikai nebus tinkamai apsaugoti, tyrimo dalyviai išskyrė per didelius darbo krūvius. Jų sukeltos problemos yra sąlygotos ne tik funkcijų, kurias turi atlikti VTAS, gausa, bet ir jų atlikimo kontekstu, kuris itin glaudžiai susijęs su priežastimis, glūdinčiomis už VTA skyriaus ribų. Kaip ir kitose šalyse, darbo krūvius didina darbo dokumentavimo reikalavimas, ataskaitų teikimas, duomenų pateikimas registruose ir panašaus pobūdžio „popierizmas“. Prie to dar prisideda žmoniškųjų ir materialinių išteklių stoka.

Darbo dokumentavimas, kaip ir procedūrų laikymasis, tyrimo dalyvių praktinėje veikloje yra itin svarbus, privalomas ir įvardijamas kaip neatsiejama darbo dalis: „<...>pirmiausia žmogus, paskui popieriai, bet be jų tu nieko neįrodysi...“ (E1)

Sąlygos institucinei rizikai atsirasti praktinėje veikloje gali būti apibūdinamos perfrazuojant minėtą citatą: „Pirma popieriai, paskui žmogus, nes be jų neįrodysi, kad dirbai.“ Vienas iš tyrimo dalyvių pateikė pavyzdį, kaip vieno dokumento dingimas jų darbe buvo susietas su įtarimais dėl jų klastojimo galimybės. Be to, Lietuvoje itin gajus nepasitikėjimas VTAS, jų darbo kvestionavimas, kaltinimai, nepasitenkinimas jų priimtais sprendimais, skundai (Tamutienė, Auglytė, 2018). Darbo dokumentavimas padeda pagrįsti, kuo remiantis specialistas atliko konkrečius veiksmus, priėmė atitinkamus sprendimus, ir suteikia galimybę patikrinti veiksmų teisėtumą, t. y. įsivertinti, ar viskas buvo atlikta teisingai. Dokumentais taip pat nurodomi tėvų įsipareigojimai siekiant susigrąžinti vaikus, patvirtinami žalos prieš vaiką faktai (įrodomi konkrečių tėvų (kitų asmenų) padaryti pažeidimai vaikų atžvilgiu), nulemiantys tolesnį vaiko likimą. Nepaisant to, daugelis jų atkeliauja iš kitų institucijų (policija, ligoninė, mokykla), tad VTAS dirbantys asmenys privalo patys juos surinkti. Teisminio proceso metu visiems svarbūs darbuotojo turimi įrodymai, o ne išgyvenimai ar jausmingas pasakojimas. Netinkamas dokumentų parengimas sąlygoja specialistų pažeidžiamumą ir vaiko nesaugumą. Užsienio autoriai pažymi, jog išaugusi biurokratija specialistų darbe neigiamai paveikia jų laiką įsigilinant į šeimos problemas, nes dideli reikalavimai ir jų atliktų veiksmų dokumentavimo būtinybė skatina juos vis daugiau laiko praleisti prie kompiuterio ir sukuria sąlygas didesnei klaidų atsiradimo tikimybei (Ferguson, 2010).

Tyrimo rezultatais nustatyta, jog didėjantys specialistams keliami reikalavimai, spaudimas, susijęs su didesnio nuoseklumo, skaidrumo ir atskaitomybės siekimu, taip pat paveikia informantų kasdienę praktinę veiklą. Jų teigimu, didžiąją darbo laiko dalį specialistai praleidžia rinkdami duomenis, juos suvedinėdami į Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (toliau – SPIS) programą, atsakinėdami į įvairių institucijų užklausas. Nepaisant to, kad kai kurioms institucijoms ši informacija yra prieinama, tačiau jos nesinaudoja šia prieiga: „SPIS, kuri yra ministerijai prieinama, jie kažkodėl nori iš mūsų informacijos vietoj to, kad pasivargintų ir prisijungtų prie sistemos.“ (E2) Nėgana to, jų darbinėje veikloje naudojama sistema nėra tinkamai sutvarkyta ir funkcionali, nes registruose jiems tenka ieškoti įvairių duomenų, juos talpinant yra sudėtinga priskirti konkrečias reikšmes, tad darbuotojams trūksta aiškumo ir patogumo, kas dar labiau apsunkina kasdienes jų darbo funkcijas. Informantų nuomone, šiems iššūkiams įveikti padėtų duomenų suvedimo mokymai ir sistemos atnaujinimo darbai. (E7), (E6)

Palaiapsniui didėjantys reikalavimai, kontrolė, perteklinė biurokratija, didėjantis atskaitomybės ir skaidrumo poreikis sąlygoja ir neadekvačiai paskirstyti specialistų darbo krūvius, nes nėra atsižvelgiama į laiką, praleistą pildant dokumentus (vertinamas tik praktinis specialisto darbas): „Specialistui krūviai turi būti taip suskaičiuoti, kad ne tik praktiniam darbui laikas būtų skirtas, bet ir dokumentavimui, kuris atima daug laiko.“ (E3) Kiekvienu atveju specialistai priversti rinktis, ar pirma užpildyti dokumentus, ar padėti vaikui. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog savo laisvą laiką darbuotojai išnaudoja darbinėms funkcijoms atlikti, tačiau vis tiek sulaukia priekaištų iš aukštesnės pareigos einančių asmenų ir kenčia nuo darbe kylančių

įtampų, ypač tenkant spręsti sudėtingas situacijas.

Didelio darbo krūvio ir sudėtingų situacijų vaiko apsaugoje valdymo kontekste itin didelis vaidmuo tenka centrinei institucijai, kuri atsakinga už metodinę pagalbą. Deja, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos (toliau – VVTAĮT) vaidmuo, vertinant tyrimo dalyvių patirtis, negali būti vertinamas kaip institucinė riziką mažinantis, greičiau priešingai.

Metodinių rekomendacijų ir kvalifikacijos kėlimo, adekvačių kylančioms problemoms spręsti, stoka

Nors VVTAĮT atsakinga už metodinės medžiagos ir rekomendacijų rengimą vaiko apsaugos politikos srityje, tačiau tyrimo duomenimis nustatyta, jog ji nesuteikia reikiamos pagalbos darbuotojams, laiku nesureaguoja į politikos pokyčius, tad specialistams trūksta priemonių, skirtų darbe kylantiems sunkumams įveikti: „Kol kas man asmeniškai – jokios pagalbos nebuvo. (E8) Tyrimo dalyviai teigė, kad šioje institucijoje dirbantys darbuotojai yra atsakingi už siaurą sritį, neretai nesuvokia platesnio konteksto, neturi kompetencijų atsakyti į jų pateikiamus klausimus, o didelė darbuotojų kaita užkerta kelią teikti poreikius atliepiančias konsultacijas: „Kartais sakome, kad jeigu nori padaryti blogai, tai pasiskambink į centrinę instituciją“ (E2); „kartais įvelia dideles sumaištis, ir padaroma daugiau bėdos negu naudos.“ (E7) Nepaisant menko VVTAĮT indėlio, informantų teigimu, jų darbe itin jaučiamas pagalbos poreikis, nes ne viskas aprašyta teisės aktuose, neretai pasitaiko išskirtinių ir komplikuočių situacijų, tad svarbu išmanyti kitų valstybių teisinę bazę, kuriai nagrinėti VTAS darbuotojai neturi laiko: „Nepadeda, bet pagalbos reikia dėl dokumentavimo klausimų ir dėl sudėtingų situacijų, kada šeimose vienas lietuvis iš tėvų, kitas užsienietis.“ (E3) Tyrimo dalyvių nuomone, VVTAĮT turėtų aktyviau domėtis naujomis reformomis, priimtais teisės aktais ir iš anksto specialistams parengti poreikius atliepiančias gaires, nes šiuo metu tokios praktikos yra retos. Dėl šios priežasties skyriuje dirbantys specialistai bendradarbiauja tarpusavyje, kreipiasi į kituose miestuose ar rajonuose dirbančius VTAS ir taip sprendžia iškilusias problemas: „Jokios pagalbos nesulaukiame, pats kolektyvas stengiasi vienas kitam padėti, kada su kolegom bendradarbiaujam, bet tikrai su jais.“ (E1)

Kita vertus, VVTAĮT kaip metodinę pagalbą teikia ne tik individualias konsultacijas, bet ir organizuoja mokymus VTAS. Nacionaliniu mastu vykdomus mokymus specialistai vertina priešaringai, neretai skeptiškai. Jų nuomone, juose trūksta aiškumo, mokslinio pagrįstumo, nuolatinio teorinių žinių atnaujinimo, stokojama informacijos iš įvairių sričių, padedančių suprasti elgesį, reiškinius, procesus. Dažnai vykdomi praktiniai užsiėmimai verčia specialistus jaustis nemaloniai, jie vertinami kaip nerimti, nes lektorai juos išnaudoja savo tikslams, o jų metu jiems nesuteikiama naudinga informacija (E4).

Informantų nuomone, nors kiekvienos žinios yra naudingos, tačiau ne visos jos pritaikomos praktikoje, tad galėtų būti labiau atsižvelgiama į specialistų poreikius.

Mokymų metu įgytų žinių naudingumas priklauso nuo lektoriaus kompetencijų, dėstymo kokybės ir suteikiamos informacijos reikalingumo. Neretai nutinka, kad

specialistai turi daugiau žinių už vedančius mokymus asmenis, tad tokia informacija jiems nebūna vertinga (E6), (E5), (E4). Tyrimo dalyviai kokybiškus mokymus siejo su teisinių, psichologinių žinių plėtra, nes skyriuose dirba nepakankamai asmenų, turinčių šio tipo išsilavinimą: „Aš asmeniškai norėčiau daugiau mokymų, susijusių su vaikų psichologija (vaiko raida ir pan.), nes šios žinios itin svarbios išklausančiam vaiko nuomonę.“ (E5) Privalu atidžiai rinkti mokymų temas, įvertinant, jog pateikiama informacija būtų naudinga VTAS darbo lauke (E6), (E4).

Tyrimo dalyviai pabrėžė valstybiniu mastu vykdomų mokymų prieinamumo problemą, nes į juos kviečiamas tik vienas ar keletas specialistų iš VTAS. Mieste dirbančių VTAS, kuriose darbuotojų skaičius yra kur kas didesnis, palyginti su rajonų skyriais, ši problema dar labiau išryškėja. Valstybiniu mastu organizuojamų mokymų prieinamumo problema ir kartais poreikių neatitinkančios temos skatina specialistus asmeniškai samdytis lektorius ir patiems investuoti į žmogiškųjų išteklių stiprinimą (E6), (E8).

Tyrimų rezultatai atskleidė, jog žmogiškųjų išteklių stiprinimas yra būtinas VVTAĮT ir jos teritoriniuose skyriuose. Centrinė institucija turėtų analizuoti ir subalansuoti VTAS darbo krūvius, gebėti suteikti metodinę pagalbą sudėtingose praktinėse situacijose, žinoti, kokie mokymai yra aktualūs ir reikšmingai prisidėtų prie kvalifikacijos kėlimo, ir juos užtikrinti. Tai prisidėtų prie veiksmingesnio vaiko apsaugos politikos įgyvendinimo tarp artimųjų biurokratų ir padėtų valdyti jų praktinėje veikloje kylančias institucines ir socialines vaiko apsaugos rizikas.

Išvados

1. Vykdomoje socialinėje politikoje akcentuojamas kompleksinės pagalbos šeimai modelis yra labiau deklaratyvaus pobūdžio, nes praktikoje susiduriama su vaiko apsaugai reikšmingų paslaugų trūkumu, jų prieinamumo ir kokybės problemomis. Nusistovėjusi socialinio darbo praktika labiau orientuota į kontrolę, nors labai reikia streso mažinimo, vaiko ir šeimos atsparumo didinimo, darbo ir šeimos derinimo priemonių, įgalinančių šeimas keistis. VTAS sprendimai, susiję su vaiko apsauga, labai veikiama egzistuojančių pagalbos galimybių, kurių trūkumas, prieinamumo ir kokybės problemas sudaro prielaidas institucinei rizikai.

2. Socialinės rizikos valdymo būdai ir vaiko apsaugos politikos nesėkmės sukūrė sprendimus, paskatinusius tarp artimųjų biurokratų didinti standartizavimą, formalizavimą ir kontrolę ir taip sumažinti specialistų profesinio sprendimo apimtį ir lankstumą padedant vaikams. Ryškėja biurokratijos augimo tendencija, lemianti, kad vis mažiau laiko lieka tiesioginiam darbui su vaiku ir šeima.

3. Be institucinės rizikos augimo problemos, labai svarbi Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos žmogiškųjų išteklių problema, nes, teritoriniu principu dirbančių VTAS patirtimi, šios institucijos teikiama metodinė pagalba ir organizuojami mokymai ne visada yra savalaikiai ir atliepiantys kasdieniame darbe kylančius specialistų poreikius. Žmogiškųjų išteklių stoka, dideli VTAS darbo krūviai, maži atlyginimai, darbo metodų trūkumas, vis augantis popierizmas, darbinio

streso valdymo stoka yra reikšmingi veiksniai institucinės rizikos vaiko apsaugoje raiškiai.

4. Tyrimo duomenys išryškino tarpžinybinio bendradarbiavimo vaiko apsaugos srityje spragas, o ypač vaiko apsaugai reikšmingų skirtingų sektorių institucijų negebėjimą pateikti savo žinybai priklausančio svaraus indėlio, atsakomybę skiriant vien VTAS. VTAS ypač akcentavo sveikatos priežiūros, ypač pediatrijos ir priklausomybių ligų gydymo, indėlio į vaiko apsaugą menkumą. Rekomenduojama vyriausybinio lygmeniu spręsti tarpžinybinės vaiko apsaugos problemas, ypač vaiko teisių apsaugos, priklausomybių gydymo ir vaikų priežiūros (ypač vienišų tėvų atvejais) ir darbo derinimo priemonių plėtrą.

Literatūra

1. Alcohol and Families Alliance. *Families First An Evidence-Based Approach to Protecting UK Families from Alcohol-Related Harm*, 2018. <http://www.ias.org.uk/uploads/pdf/IAS%20reports/rp33072018.pdf> [2018-08-14].
2. American Academy of Pediatrics. *Council on Child Abuse and Neglect. Policies and Publications*, 2018. <https://www.aap.org/en-us/about-the-aap/Councils/Council-on-Child-Abuse-and-Neglect/Pages/Policies-and-Publications.aspx> [žiūrėta 2018-08-14].
3. International Society for Social Pediatrics and Child Health. *End the Violence Against Children*, 2018. <https://www.issop.org/2017/11/19/position-statement-violence-children/> [2018-08-14].
4. American Psychological Association. *The Society for Child and Family Policy and Practice (Div. 37)*, 2018. <http://www.apadivisions.org/division-37/about/index.aspx> [2018-08-14].
5. Esser, M. B., Rao, G. N., Gururaj, G., Murthy, P., Jayarajan, D., Sethu, L. Collaborators Group on Epidemiological Study of Patterns and Consequences of Alcohol Misuse in India. Physical Abuse, Psychological Abuse and Neglect: Evidence of Alcohol-Related Harm to Children in Five States of India. *Drug and Alcohol Review*, 2016, Vol. 35, No 5, p. 530–538. <https://doi.org/10.1111/dar.12377> [2018-06-12].
6. Ferguson, H. Walks, Home Visits and Atmospheres: Risk and the Everyday Practices and Mobilities of Social Work and Child Protection. *British Journal of Social Work*, 2010, Vol. 40, No 4, p. 1100–1117. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq015> [2018-06-12].
7. Freisthler, B., Holmes, M. R., Wolf, J. P. The Dark Side of Social Support: Understanding the Role of Social Support, Drinking Behaviors and Alcohol Outlets for Child Physical Abuse. *Child Abuse & Neglect*, 2014, Vol. 38, No 6, p. 1106–1119. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.03.011> [2018-06-12].
8. Gelles, R. J. What to Learn from Cross-Cultural and Historical Research on Child Abuse and Neglect: An Overview. In: J. B. Lancaster (ed.). *Child Abuse and Neglect: Biosocial Dimensions-Foundations of Human Behavior*. Oxon: Routledge, 2017.
9. Lipsky, M. *Street-Level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell Sage Foundation, 1980.
10. Lipsky, M. *Street-Level Bureaucracy, 30th ann. Ed.: Dilemmas of the Individual in Public Service*. New York: Russell Sage Foundation, 2010.

11. Marinetto, M. A Lipskian Analysis of Child Protection Failures from Victoria Climbié to ‘Baby p’: A Street-Level Re-Evaluation of Joined-Up Governance. *Public Administration*, 2011, Vol. 89, No 3, p. 1164–1181. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2011.01939.x> [2018-06-02].
12. Muižnieks, N. *Report by Commissioner for Human Rights of the Council of Europe Following His Visit to Lithuania from 5 to 9 December 2016*, 2017. <https://rm.coe.int/168070a746> [2018-08-02].
13. Munro, E. Managing Societal and Institutional Risk in Child Protection. *Risk Analysis: An International Journal*, 2009, Vol. 29, No 7, p. 1015–1023.
14. Munro, E. Learning to Reduce Risk in Child Protection. *British Journal of Social Work*, 2010, Vol. 40, No 4, p. 1135–1151. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq024> [2018-06-02].
15. Raitasalo, K., Holmila, M., Autti-Rämö, I., Notkola, I. L., Tapanainen, H. Hospitalisations and Out-Of-Home Placements of Children of Substance-Abusing Mothers: A Register-Based Cohort Study. *Drug and Alcohol Review*, 2015, Vol. 34, No 1, p. 38–45. <https://doi.org/10.1111/dar.12121> [2018-07-22].
16. Rothstein, H., Huber, M., Gaskell, G. A Theory of Risk Colonization: The Spiralling Regulatory Logics of Societal and Institutional Risk. *Economy and Society*, 2006, Vol. 35, No 1, p. 91–112. <https://doi.org/10.1080/03085140500465865> [2018-07-22].
17. Schilling, S., Zolotor, A. J. Domestic Violence, Abuse, and Neglect. In: *Chronic Illness Care*. Springer, Cham, 2018, p. 121-132. https://doi.org/10.1007/978-3-319-71812-5_10 [2018-07-13].
18. Tamutienė, I. Sistemos prievarta prie vaikus: sąvoka, apriškos veiksniai, priežastys ir prevencija. *Filosofija. Sociologija*, 2004, No. 2, p. 52–57.
19. Tamutienė, I. Vaiko apsaugos veiksmingumo problemos Lietuvoje. *Viešoji Politika ir Administravimas*, 2018, Vol. 17, No 1, p. 24-37.
20. Tamutienė, I., Auglytė V. Socialinis ir politinis spaudimas vaiko apsaugoje: specialistų perspektyva. *Viešoji Politika ir administravimas*, 2018, Vol. 17 (priimtas spaudai).
21. Tamutienė, I., Jogaitė B. Disclosure of Alcohol-Related Harm to Children: Children’s Experiences. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 2018, Vol. 37 (accepted for publication).
22. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija), 2017, XIIIIP-354(2). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/cf80105099e011e78d46b68e19efc509> [2018-08-14].
23. Velleman, R., Templeton, L. J. Impact of Parents’ Substance Misuse on Children: An Update. *BJPsych Advances*, 2016, Vol. 22, No 2, p. 108–117. <https://doi.org/10.1192/apt.bp.114.014449> [2018-06-02].

Iłona Tamutienė, Vaida Auglytė

Institutional Risk in Child Protection: Perspective of Professionals

Abstract

This article focuses on institutional risk factors that relate to the ability of child rights professionals to protect maltreated children. The aim of the article is to reveal the structural

threats existing in the system of protection of the child's rights, which create preconditions for the disclosure of institutional risks. Semi-structured qualitative interview method used. Ten interviews with children's rights protection specialists (CRPS) conducted during March-April 2018. According to the content analysis method, it has been established that the family assistance model for child protection is declarative in nature, due to the lack of services that meet the needs of children and families, and poor accessibility and quality, especially in rural areas, and social work orientation into control. The findings highlighted gaps in inter-agency cooperation in the protection of the child, the low level of involvement of health care, in particular – the treatment of paediatric and addictive diseases. In view of the internal field of the child's rights services, it has been highlighted that institutional problems are significantly contributing to the institutional risk: CRPS experienced inadequate methodological assistance and training which not corresponding to the problems encountering in everyday practice, lack of human resources, large workloads, low wages, lack of working methods, lack of stress management. In the context of the ongoing reform of the protection of the rights of the child, it is recommended to eliminate institutional risks, to strengthen services for children and families, and to improve inter-agency cooperation in the protection of the child.

Ilona Tamutienė – Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Viešojo administravimo katedros profesorė, socialinių mokslų daktarė.

E. paštas: ilona.tamutiene@vdu.lt

Vaida Auglytė – Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Viešojo administravimo katedros magistrė.

E. paštas: vaida.auglyte@stud.vdu.lt

Ilona Tamutienė – Doctor of Social Sciences, Professor at the Department of Public Administration, Faculty of Political Science and Diplomacy, Vytautas Magnus University.

E-mail: ilona.tamutiene@vdu.lt

Vaida Auglytė – Master of Public Administration, Department of Public Administration, Faculty of Political Science and Diplomacy, Vytautas Magnus University.

E-mail: vaida.auglyte@stud.vdu.lt

Straipsnis įteiktas redakcijai 2018 m. liepos mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2018 m. rugsėjo mėn.